

ACENTENİN DAVADA MÜVEKKİLİNİ TEMSİL ETMESİ

Ar. Gör. Nurcan DEMİRTAŞ¹

Öz

Acentelikle ilgili hükümler Türk Ticaret Kanunu'nda Birinci Kitap olan "Ticari İşletme" kenar başlığı altında "Yedinci Kısım"da 102 ila 123. maddelerde yer almaktadır. TTK'nin 102. maddesinin ilk fıkrası ise acentenin tanımını yapmaktadır. Acentenin müvekkili mahkemede temsil yetkisi ise acentenin yetkileri başlığı altında, TTK'nin 105. maddesinde düzenlenmiştir. TTK m. 105, f.2'ye göre acente, aracılıkta bulunduğu veya yaptığı sözleşmelerden doğacak uyuşmazlıklardan dolayı müvekkili adına dava açabileceği gibi, kendisine karşı da aynı sıfatla dava açılabilir. Bu çalışmada, acenteye verilmiş olan bu yetkinin niteliği, hangi şartlarda söz konusu olacağı ve kapsamı mümkün olduğunca öğretilen görüşlere ve yargı kararlarına da yer verilerek incelenecektir. Özellikle usul hukuku bağlamında, acentenin kanundan doğan bu temsil yetkisinin niteliği açıklanmaya çalışılacaktır. Acentenin temsil yetkisi avukatın tekel hakkını yakından ilgilendiren bir yetkidir. Bu nedenle acenteye kanunla verilen bu yetkinin avukatın tekel hakkını ihlal edip etmediği de ayrıca incelenecektir. Son olarak acentenin temsil yetkisi ile ilgili olarak ortaya çıkabilecek bazı özel durumlar üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Acente, Davada Temsil, Temsil Yetkisi, Acentenin Müvekkili Davada Temsil Etmesi, Avukatın Tekel Hakkı.*

¹ İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Anabilim Dalı.

The Representation Of Client In Court By Agency

Abstract

The provisions related to the agency are regulated in Articles 102 to 123, “Seventh Section” of “First Part” named “Commercial Enterprise” in Turkish Commercial Code. The first paragraph of Article 102 of Turkish Commercial Code defines the agency. The representative authority of the agency in the court is regulated in Article 105 under the title of agency’s authorities. According to Turkish Commercial Code Article 105/2, an agency can file a legal action in disputes based on the contracts which the agency has made or has mediated to make, in addition to filing legal action in the same way on behalf of his client. In this study, the qualification and the conditions of this authority given to the agency will be discussed and its scope will be examined as much as possible through the opinions and judicial decisions. In particular, in the context of procedural law, the nature of the representation authority of the agency will be explained. The agency’s authority to represent is also an issue which concerns the attorney’s monopoly right in court. For this reason, whether the authority given by the law violates the monopoly right of the lawyer will be examined. Finally, some special cases that may arise in relation to the agency’s representation authority will be emphasized.

Keywords: *Agency, Representation Authority, Representation in Court, Representation of Client by Agency in Court, Monopoly Right of Attorney.*

GİRİŞ

Temsil, temsilci olarak nitelendirilen kimsenin, bir hukuki işlemi temsil olunan denilen bir başka kimse adına ve hesabına yapması ve yapılan bu işlemin sonuçlarının temsil olunan üzerinde doğmasıdır.² Temsil çoğunlukla temsil olunan kimsenin ihtiyaçlarına cevap vermek için kullanılan bir hukuki kurum olsa da bazı durumlarda temsilcinin ya da işlemin yapıldığı üçüncü kişinin menfaati için de temsil yetkisi verilmiş olabilir.

Müvekkilin davada temsili ise temel olarak kanuni ve iradi temsil olmak üzere iki türdür. Davada kanuni temsil, dava ehliyeti bulunmayanların mahkemede kanunen belirlenmiş olan kişiler tarafından temsil edilmesi

² *İnceoğlu, M. Murat. Borçlar Hukukunda Doğrudan Temsil, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2009, s. 8.*

anlamına gelir. Davada iradi temsil ise tarafların mahkemede kendi iradeleri ile bir temsilci, bir vekil tayin etmelerini ifade eder.³

Davada temsil dediğimizde doğal olarak öncelikle, kişinin davada kendisini avukat ile temsil ettirmesi akla gelmektedir. Ancak TTK'nin m. 105, f.2 hükmü, bir nevi avukatların tekelinde olan davada temsil müessesine tacirler lehine bir istisna getirmektedir.

TTK m. 105 şu şekildedir:

“Acente, aracılıkta bulunduğu veya yaptığı sözleşmelerle ilgili her türlü ihbar, ihtar ve protesto gibi hakkı koruyan beyanları müvekkili adına yapmaya ve bunları kabule yetkilidir.

Bu sözleşmelerden doğacak uyuşmazlıklardan dolayı acente, müvekkili adına dava açabileceği gibi, kendisine karşı da aynı sıfatla dava açılabilir. Yabancı tacirler adına acentelik yapanlar hakkındaki sözleşmelerde yer alan, bu hükme aykırı şartlar geçersizdir.

Acentelerin ad ve hesabına hareket ettikleri kişilere karşı Türkiye’de açılacak olan davalar sonucunda alınan kararlar acentelere uygulanmaz.”

Görüldüğü gibi ilgili hüküm ile acentelere müvekkili adına dava açma ve müvekkil aleyhine açılmış bir davada müvekkilini temsil etme yetkisi verilmektedir. Bu çalışmada, acenteye verilmiş olan bu yetkinin niteliği, hangi şartlarda söz konusu olacağı ve kapsamı mümkün olduğunca öğretilerdeki görüşlere de yer verilerek incelenecektir. Özellikle usul hukuku bağlamında, acentenin kanundan doğan bu temsil yetkisinin niteliği açıklanmaya çalışılacaktır. Acentenin temsil yetkisinin avukatın tekel hakkını yakından ilgilendiren bir yetki olduğu açıktır. Bu nedenle acenteye kanunla verilen bu yetkinin avukatın tekel hakkını ihlal edip etmediği de ayrıca incelenecektir. Daha sonra ise acentenin temsil yetkisi ile ilgili olarak ortaya çıkabilecek, acente ile müvekkilin davada birlikte yer almaları gibi bazı özel durumlar üzerinde durulacaktır. Son olarak davada alınan kararların icra edilmesi ile acentenin yetkisizliği ve sona erme hallerinin temsil yetkisine etkileri incelenecektir.

³ Pekkantez, Hakan., Taş Korkmaz, Hülya. Usul Medeni Usul Hukuku, On Beşinci Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2017, s. 673 vd.; Ejder Yılmaz, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Üçüncü Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2017, s. 637 vd.; Bilge Umar, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, İkinci Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2014, s. 238 vd.; Şafak Narbay/ Murat Uyumaz, “Acentenin Müvekkili Mahkemede Temsil Yetkisi”, Legal Hukuk Dergisi, Cilt: 11, Sayı: 121, Yıl: 2013, s. 103; Kağan Susuz, “Acentenin Tacir Adına Dava Açma ve Tacire Karşı Açılan Davalarda Taciri Temsil Yetkisi”, www.e-akademi.org, (Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi), Sayı: 110, Nisan 2011, s. 4.

I. Acentenin Müvekkili Davada Temsil Yetkisine Genel Bakış

A. Genel Olarak

Acentelikle ilgili hükümler Türk Ticaret Kanunu'nda Birinci Kitap olan "Ticari İşletme" kenar başlığı altında "Yedinci Kısım"da 102 ila 123. maddelerde yer almaktadır. TTK'nin 102. maddesinin ilk fıkrası ise acentenin tanımını yapmaktadır. Buna göre, acente, ticari işletmeye bağlı bir hukuki konuma sahip olmaksızın, bir sözleşmeye dayanarak, belirli bir yer veya bölge içinde sürekli olarak bir ticari işletmeyi ilgilendiren sözleşmelerde aracılık etmeyi veya bunları o tacir adına yapmayı meslek edinen kimsedir.

Acentenin müvekkili mahkemede temsil yetkisi ise acentenin yetkileri başlığı altında, TTK'nin 105. maddesinde düzenlenmiştir. TTK m. 105, f.2'ye göre acente, aracılıkta bulunduğu veya yaptığı sözleşmelerden doğacak uyuşmazlıklardan dolayı müvekkili adına dava açabileceği gibi, kendisine karşı da aynı sıfatla dava açılabilir. Öğretide acentenin müvekkili namına dava açması ya da kendisine bu sıfatla dava açılmasını ifade etmek için, "acentenin müvekkiline izafeten dava açması" veya "acenteye müvekkiline izafeten dava açılması" ifadeleri kullanılmaktadır.⁴ Buna göre acente, yapılmasına aracılık ettiği veya bizzat müvekkili adına yaptığı sözleşmelerden doğan uyuşmazlıklarda, müvekkiline izafeten davacı veya davalı konumunda bulunabilecektir.

Acenteye, müvekkili ile arasındaki ilişkinin sürekli bir ilişki olmasının ve TTK m. 109, f.2'de yüklenmiş olan müvekkilin menfaatlerini koruma yükümlülüğünün bir sonucu olarak, davada müvekkilini temsil yetkisi tanınmıştır.⁵ Ancak burada belirtmek gerekir ki, hükmün ifadesinden

⁴ Turgut Kalpsüz, "Müvekkillerine İzafeten Acentalara Karşı Dava Açılması ve Takip Yapılması", *Batider*, 1983, C. XII, S. 1, s.1; Şaban Kayıhan, *Türk Ticaret Kanunu ve Türk Borçlar Kanunu Işığında Türk Hukukunda Acentelik Sözleşmesi*, Seçkin Yayınevi, Beşinci Baskı, Ankara, 2018, s. 177; Sabih Arkan, *Ticari İşletme Hukuku*, Yirmi Dördüncü Baskı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 2018, s. 211; Sıtkı Anlam Altay, "Acentenin Müvekkilini Davada Temsil Etmesi", *Fırat Öztan'a Armağan*, Ankara, 2010, s.223; Arslan Kaya, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi - Birinci Kitap - Ticari İşletme - Acentelik*, Beta Yayınevi, İkinci Baskı, İstanbul, 2016, s. 54, dn. 56.

⁵ Mustafa İsmail Kaya, *Acentelik Hukuku*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2013, s. 75. 1957 tarihli eski Ticaret Kanununda m. 117, f. 2 'de aynı hüküm yer almaktaydı. Ticaret Kanunu'nun acentelik hakkındaki hükümlerinin mehzasını teşkil eden Alman, İsviçre ve İtalyan Kanunlarında böyle bir hükmün mevcut olmadığı, 1957 tarihli Ticaret Kanunu'nun bu hükmü, ondan da önce yürürlükte bulunan 1927 tarihli Ticaret Kanunu'nun "tüccar memurları" hakkındaki 97. maddesinden aldığı yönünde bkz. Kalpsüz, s. 1. Kalpsüz ayrıca, bu hükmün gayesinin, kanunun gerekçesinden de anlaşılacağı üzere "ecnebi müesseseler namına Türkiye'de muameleler yapan umumi vekillerin ecnebi bir mahkemenin salahiyeti olduğunu ileri sürmelerini" engellemek olduğunu belirtmektedir. Bkz. Kalpsüz, age, s. 2. İlgili mehz kanun maddelerinin Türkçe metinleri için bkz. A. Kaya, s. 48, 49. Arkan'a göre de, bu hükmün verilmemesinin amacı, aslında yabancı tacirler adına aracılık eden

anlaşılan; acentenin davada temsil yetkisinin sadece acentenin aracılıkta bulunduğu veya bizzat yaptığı sözleşmelerle sınırlı olduğudur. Bu noktada acentenin temsil yetkisinin söz konusu olabilmesi için hangi şartların sağlanması gerektiğini ele almak yararlı olacaktır.

B. Acentenin Davada Müvekkili Temsil Edebilmesinin Şartları

1. Acentelik Sıfatının Belirlenmesi

Acentelik sıfatı, acentenin temsil yetkisinden söz edebilmek için sağlanması gereken ilk şart olarak karşımıza çıkmaktadır.⁶ Çünkü kural olarak ancak acente sıfatına sahip olan bir kimse, TTK m. 105, f.2 gereğince müvekkilini davada temsil edebilecektir.

Acentenin davada temsil yetkisinden söz edebilmek için, görüldüğü gibi öncelikle hukuken acente olarak nitelendirilebilecek bir gerçek veya tüzel kişinin varlığı gerekmektedir. Ancak bu da tek başına yeterli değildir. Bunun yanında bir de tacir statüsündeki müvekkil ile acente arasında yapılmış bir acentelik sözleşmesi bulunmalıdır. Acentelik sözleşmesi için öngörülmüş özel bir şekil yoktur. Ancak TTK m. 107, f.1 uyarınca, acentenin müvekkili adına sözleşme yapabilmesi için özel ve yazılı yetki verilmesi gerektiği de gözden kaçırılmamalıdır.

Acentelik sıfatının davada kim tarafından ispat edilmesi gerektiği hususunda bir açıklık bulunmamaktadır. *Teoman*, acentenin dava açma yetkisini kullanırken, kendisinin acente olduğunu belirtmek ve böylece yasanın kendisine tanıdığı temsil yetkisini kullandığını ortaya koymak zorunda olduğunu ifade etmektedir⁷. *Altay* da karşı taraf acentelik sıfatını tartışmaya açtığında bunun hâkim tarafından re'sen sınanması gerektiğini, bunun da esasa girmeden önce yapılması gerektiğini belirtmektedir.⁸

ya da sözleşme yapan acentelerle işlem yapan Türk vatandaşlarını korumak ve açılacak davaların Türk mahkemelerinde görülmesine imkân sağlamaktır. Bkz. *Arkan*, s. 217. Yine hükmün amacının, üçüncü kişinin kendi ikametgâhının olduğu yerdeki acenteyi daha kolay ve daha az masrafla dava edebileceği olduğu yönünde bkz. *Hüseyin Ülgen/ Mehmet Helvacı/ Abuzer Kendigelen/ Arslan Kaya/ Füsun Nomer Ertan, Ticari İşletme Hukuku, Dördüncü Basıdan Beşinci (Tıpkı) Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2015, s. 636, prg. 1976.*

⁶ *Çağa, Tahir. "Acenteler Aleyhine Müvekkillerine İza feten Açılan Davalarda Sadır Olan İlamların İcrası", Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1984, s.18; Altay, s.243; Ali Cengiz, "Acente Kavramı ve Acentelik Sözleşmesinden Doğan Hak ve Borçları", Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, 1(2):147, 2011.*

⁷ *Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya/Ertan, s. 636, prg. 1975.*

⁸ *Yargıtay bir kararında: "... davalının ... acente olduğunun ve bu sığta hareket ettiğinin belgelenmemiş olması karşısında bu davalıya husumet yöneltilemeyeceği düşünülmeden aleyhine hüküm kurulması doğru olmadığından hükmün bu davalı bakımından bozulması..." Y.11.HD., 15.12.2000, 10191/10116. Aynı yönde bkz.*

Kanaatimizce de hâkim, acentenin acentelik sıfatını ve temsil yetkisinin varlığını kendiliğinden araştırmalıdır.

Burada acente sıfatına haiz olmayıp hakkında acenteliğe ilişkin hükümlerin uygulandığı kişilerin konumunun ne olacağına da kısaca değinmek faydalı olacaktır. Öğretide, TTK m. 105, f.2'nin kapsamına, m. 103, f.1, b'nin girip girmeyeceği konusunda farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Burada tartışmanın çıkış noktası kimlerin acente sıfatına haiz olduğu ile ilgilidir.⁹ Bu konuya ilişkin öğretide iki görüş vardır. İlk görüş, acenteliğe ilişkin diğer hükümlerle birlikte TTK m. 105'in de bu kişilere uygulanması gerektiği yönündedir.¹⁰ İkinci görüş ise süreklilik unsurunun yokluğunu kriter olarak aksi yönde yorum yapmaktadır.¹¹ Burada kanaatimizce, acente sıfatına sahip olmak için gerekli şartları taşımamakla birlikte, hakkında acenteliğe ilişkin hükümlerin uygulanması söz konusu olan kişi, bir de TTK m. 105 bakımından aracılık ettiği veya bizzat kurduğu bir sözleşme ile ilgili bir uyuşmazlıkla karşı karşıya ise, temsil yetkisinin varlığını kabul etmek gerekir.¹² Diğer yandan, TTK'deki acentelik sıfatı bakımından, süreklilik ya da meslek haline getirmeyi ölçüt olarak TTK m. 103, f.1, b açısından bir ayrıma gitmek kanunun açık hükmü karşısında şüpheyle karşılanmalıdır, çünkü TTK m. 103'te açık bir şekilde, maddede sayılanlar için acentelik hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiş olup, bu kişilerin müvekkillerini mahkemede temsil yetkilerinin bulunmadığına ilişkin herhangi bir istisnaya da yer verilmemiştir.¹³

Y.11.HD., 24.01.2002, E. 2001/8556, K. 2002/419 (KİP); Altay, s. 243, dn. 59; Dođus Taylan Türkel, "Müvekkile İza feten Acenteye Karşı Açılan Davalarda Hukuki Dinlenilme Hakkıyla Bağlantılı Sorunlar", Prof. Dr. Haluk Konuralp'e Armağan, Cilt I, Yetkin Yayınları, Ankara, 2009, s. 1111. Türkel, acentelik sözleşmesinin bir maddi hukuk sözleşmesi olmakla birlikte, usul hukuku sonuçları da bulunan bir sözleşme olduğunu belirtmektedir. Çünkü acente bakımından davada vekil olma yetkisi tanınmaktadır. Bu yüzden acentelik sözleşmesinin "usul hukukuna ilişkin yan etkileri olan maddi hukuk sözleşmeleri"nden olduğunu ifade etmektedir. Bkz. Türkel, s. 1112.

⁹ Kalpsüz, s.7; Karşı yönde Çağa, s. 7-8.

¹⁰ Çağa, s. 4, dn. 5 ve s. 17; Tarık Başbuğuğu, *Uygulamalı Türk Ticaret Kanunu, Cilt I, Ankara, 1988, s. 211; Çiğdem Daniş Akkan, "Acentenin Müvekkili Mahkemede Temsil Etme Yetkisi", Batider, Cilt 24, Sayı 4, Yıl 2008, s. 223.*

¹¹ Kalpsüz, s. 6-7.

¹² *Altay'ın komuya ilişkin detaylı açıklamaları için bkz. Altay, s. 246 vd.*

¹³ *Kaya, s. 54; Daniş Akkan, s. 223; Kayıhan, s. 80; Narbay/Uyumaz, s. 124. Yargıtay'ın da bu yönde kararları mevcuttur: "...Türk Ticaret Kanunu'nun 117, f.3 maddesi gereğince; Türkiye Cumhuriyeti içinde merkez veya şubesi bulunmayan yabancı bir ticari işletme adına geçici de olsa yurt içinde işlem yapanlar hakkında acentelik hükümleri uygulanır. Bu yasal nedenle, yurt dışındaki yabancı şirkete izafeten yurt içinde işlem yapana karşı dava açılması olanaklıdır..." Y.15.HD., 9.2.2005, E. 2004/3652, K. 2005/ 634. Aynı yönde bkz. Y.11.HD., 12.02.2002, 9492/1148 (KİP).*

Burada bağlı tacir yardımcılarından, "ticari mümessil" in de böyle bir yetkiye sahip olup olamayacağı konusuna da kısaca değinmek istiyoruz. TBK'nin 504. maddesi (eBK m. 388) vekâletin kapsamını belirlerken, vekilin dava açabilmesi için özel olarak yetkilendirilmiş olmasını aramaktadır. Öğretide hâkim görüş, ticari mümessilin özel

2. Uyuşmazlığın Bir Sözleşmeden Doğmuş Olması

Aslında acentenin davada temsil yetkisine haiz olmasının bir şartı olan bu hal, acentenin temsil yetkisinin kapsamı ile de yakından ilişkilidir. Şöyle ki ancak müvekkil ile müşteri arasındaki sözleşmeden kaynaklanan uyuşmazlıklar temsil yetkisinin kapsamı içine girer. Kanunun açık ifadesine göre, uyuşmazlığın, acentenin aracılık ettiği veya bizzat yaptığı bir sözleşmeden kaynaklanması gerekir.

Uyuşmazlığın çıkış noktası bir sözleşme değilse kural olarak acentenin davada müvekkilini temsilen bulunması da söz konusu olmaz. Bu nedenle sözleşme dışı sorumluluk hallerinde, örneğin haksız fiilden kaynaklanan taleplerde (çatma gibi) ya da sebepsiz zenginleşme taleplerine ilişkin bir davada acentenin müvekkiline izafeten yer alması söz konusu olamayacaktır.¹⁴

3. Acentenin Uyuşmazlığın Doğduğu Sözleşmeyi Bizzat Yapmış veya Aracılık Etmiş Olması

Acentenin müvekkilini mahkemede temsil edebilmesi için uyuşmazlığın bir sözleşmeden doğmuş olması gerektiği yukarıda incelendi. Söz konusu sözleşmenin, acentenin davada temsil yetkisini sağlaması için acentenin aracılıkta bulunduğu veya müvekkil adına yaptığı bir sözleşme olması gerekir. Yani, acentenin davaya konu olan uyuşmazlığın kaynaklandığı sözleşmeyi bizzat kurmuş veya kurulmasına aracılık etmiş olması gerekir.¹⁵ Bu koşul, aslında acentenin davada temsil yetkisini kazanmasının da bir koşulu olduğundan, usul hukuku anlamında da bir öneme sahiptir.¹⁶

yetkisi olmasa da, işletmeye ilişkin davaları açabileceği yönündedir. Bu görüşe göre, TBK'nin 551. maddesinin ikinci fıkrasında (eBK m. 453) ticari vekiller açısından "ticari vekil açıkça yetkili kılınmadıkça ... dava açamaz ve açılmış davayı takip edemez" ifadesine yer verilmiş olmasına karşın, ticari mümessiller açısından böyle bir hükme gerek duyulmamış olması bunun bir göstergesidir. Bkz. Inceoğlu, s. 181, dn. 308'deki yazarlar. Ayrıca ticari mümessilin temsil yetkisinin kapsamı ve sınırları bakımından bkz. Inceoğlu, s. 180 vd.; Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya/Ertan, s. 48 vd.; Arkan, s. 168. Yargıtay'ın da bu yönde kararı mevcuttur. Bkz. Y.11.HD., 23.3.1992, E. 6942, K. 3820 (KİP).

¹⁴ Altay, s. 253; Arkan, s. 218. Yargıtay'ın da bu yönde kararları mevcuttur. Konuyla ilgili bir kararında: "... taşımayı fiilen gerçekleştiren şirkete izafeten dava acente olduğu ileri sürülen S... Denizcilik Ltd.Şti.'ne karşı açılmış olup, haksız fiilden doğan sorumluluklarda acenteye husumet yöneltilemeyeceği gerekçesiyle dava reddedilmişse de, dava dilekçesinde taşımayı gerçekleştiren asil de davalı olarak yer aldığına göre..." ifadeleri yer almaktadır. Bkz. Y.11.HD., 14.6.2012, E. 2009/13760, K. 2012/7189. Aynı yönde Y.11.HD., 11.11.2003; 4347/10776; 5.3.2002, E. 2001/10256, K. 2002/1925 (KİP).

Yargıtay'ın konuya ilişkin bir kararı da şu şekildedir: "...dava konusu istem ise acentelik sözleşmesi ile ilgili sözleşmeden doğmamış olup, çatma gibi haksız fiile dayandırıldığından, şahsi sorumluluk hükümlerinin uygulanmasını ve dolayısıyla acentenin değil, doğrudan doğruya donatanın davacı gösterilmesi gerekmektedir..." Y.11.HD., 17.10.1983, 3997/4487; yine aynı yönde Y.11.HD., 31.5.1990, 4080/4364 (KİP).

¹⁵ Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya/Ertan, s. 636, prg. 1974; Kaya, s. 54, prg. 09a.

¹⁶ Mahkemenin bu koşulu esasa girmeden önce sınaması ve bu koşulun yokluğunda davayı esasa girmeden dava şartı yokluğundan reddetmesi gerektiği yönünde bkz. Altay, s.255. Burada dava şartı yokluğu, davaya vekâlet ehliyetinin yokluğundan kaynaklanmaktadır. Bu yönde bkz. Türkel, s. 1112.

Buna göre, acentenin aracılık ettiği ya da bizzat yaptığı sözleşmelerle ilgili borçların ifa edilmemesi ya da yükümlülüklerin ihlal edilmesi gibi hallerden kaynaklanan uyuşmazlıklarda, acente müvekkilini temsil edebilecektir.¹⁷

Acentenin uyuşmazlığa konu olan sözleşmeye sadece aracılık etmiş olması ihtimalinde, müvekkili adına davada temsil yetkisini elde edebilmesi için, sözleşme müzakerelerini yürütmesi veya en azından bu müzakerelere müvekkilinin yanında katılmış olması gerektiği belirtilmektedir.¹⁸ Kanaatimizce de aracılıktan kastedilen faaliyet, sözleşmenin yapılmasında gerçekten etkili bir faaliyet olmalıdır. Bu noktada, aracı acentenin aracılık yapıp yapmadığı ile ilgili herhangi bir ihtilaf olması halinde, yapmış olduğu aracılık faaliyetinin ispatında güçlükle karşılaşmasının söz konusu olabileceği de belirtilmektedir.¹⁹

II. Acentenin Davadaki Hukuki Konumu Bağlamında Temsil Yetkisi

A. Acentenin Temsil Yetkisinin Niteliği

1. Acentenin Temsil Yetkisinin Niteliğinin Belirlenmesi

Acenteliğin esasında iki türlü karşımıza çıktığını görmekteyiz. Bunlardan biri yalnızca aracı acentelik, diğeri ise sözleşme yapmaya yetkili acenteliktir. Her iki acentelik çeşidinde de aslında acentenin amacı müvekkil ile müşteri arasında hukuki ilişki kurulmasını sağlamaktır. Acente bu hukuki ilişkinin doğrudan tarafı olmamaktadır.²⁰

Acentenin temsil yetkisinin niteliği, acentenin davadaki hukuki konumunun belirlenmesi ile yakından ilgilidir. Acente ile üçüncü kişi müşteri arasında yapılan ya da acentenin yalnızca aracılık ettiği bir sözleşmeden doğan uyuşmazlıklarda taraf sıfatının kime (acenteye mi yoksa müvekkil tacire

¹⁷ *Narbay/Uyumaz, s. 127; Kayıhan, s. 189.*

¹⁸ *Altay, s. 255.*

¹⁹ *İspat güçlüğünden bahseden Altay, çözüm önerileri de sunmaktadır. Bu yönde bkz. Altay, s. 255. Teoman, acentenin davada temsil yetkisinin varlığı ile ilgili kuşakları gidermek için, işlemdaki katkısını da kanıtlamak zorunluluğu altında olduğu görüşündedir. Bu yönde bkz. Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya/Ertan, s. 636, prg. 1975.*

²⁰ *Altay, s. 226; S. Hilal Üçüncü, "Acentenin Temsil Yetkisinin Usul Hukuku Kapsamında Değerlendirilmesi", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XVII, Yıl 2013, Sayı 1-2, s.969. Bu noktada TTK. m. 105, f.2 hükmünün sözleşme yapmaya yetkili acentelerin yanı sıra aracı acenteleri de içine alması, eleştirilmiştir. Bu eleştirilerin dayanağı ise aracı acentenin müvekkille olan ilişkisinin davada temsil yetkisi gibi önemli bir yetki ile bağdaşmamasıdır. Bu yönde bkz. Hayri Domaniç, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Cilt I, İstanbul, 1988, s.314; Arkan, s. 213; M. Kaya, s. 76, dn. 15. Karşı yönde bkz. Altay, s.227. Altay, hükmün konuluş amacının, bir yandan müşteriye yetki kurallarının engeline takılmadan dava açma hakkı tanımak, bir yandan da müvekkilin haklarının korunmasını güvence altına almak olduğunu dikkate almak gerektiğini, bu nedenle eleştirileri benimsemediğini belirtmektedir. Aynı yönde bkz. Çağa, s. 13, dn. 32.*

mi) ait olduğu sorusu akla gelmektedir. Burada acentenin temsil yetkisinin niteliğinin ne olduğunun usul hukuku anlamında tartışılması gerekmektedir. Başka bir deyişle acentenin hangi sıfat ile müvekkilini mahkemede temsil edeceği konusunu irdelemek gerekir.

Doktrinde ağırlıklı savunulan görüş acentenin davanın tarafı olmadığı, “temsilci” konumunda olduğudur.²¹ Bunun anlamı ise acentenin davadaki hukuki konumunun davaya vekâlet eden olarak nitelendirilmesidir.

Acentenin hukuki konumunu belirlemek için kilit nokta, müvekkilin müşteri ile yapılan sözleşmede “hak sahibi ve borçlu” sıfatına, bu sözleşmeden kaynaklanan bir uyuşmazlık dava konusu edildiğinde ise davada medeni usul hukuku anlamında “sıfata”²² sahip olan kişi olmasıdır. Bu halde, acentenin hak sahibi ve borçlu sıfatı olmadığı ortada iken, davada da ancak müvekkilinin temsilcisi (vekil) sıfatıyla hareket ettiği sonucuna varılmalıdır.²³ Bu nedenle, kanaatimizce acentenin davada müvekkilini temsil ederken kanundan kaynaklanan vekâlet ehliyetini kullandığını kabul etmek gerekir.²⁴

Acentenin vekâlet ehliyetinin unsurlarını ortaya koyarken, aslında acentenin davada müvekkili temsil yetkisinin şartlarını da incelemiş olmalıyız. Şöyle ki, vekâlet ehliyetinin varlığından söz edebilmek için, müvekkiline izafeten davada yer alan acentenin acente sıfatını taşıyor olması gerekir.²⁵ İkinci olarak da uyuşmazlığın dayandığı sözleşmenin yapılmasına aracılık etmiş veya sözleşmeyi bizzat yapmış olması gerekir. Aslında bu iki unsur da, acenteye hem kanunda doğan vekâlet ehliyetini sağlamakta, hem de acentenin temsil yetkisinin varlığından bahsedebilmek için gerekli

²¹ *Narbay/Uyumaz, s. 111; Domaniç, s. 316; M. Kaya, s. 76; Altay, s. 229; Reha Poroy/ Hamdi Yasaman, Ticari İşletme Hukuku, On Yedinci Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2018, s. 282; Kayıhan, s. 197; A. Kaya, s. 50, prg. 05. Yargıtay’ın da kararlarında acenteyi temsilci/vekil olarak nitelendirdiği görülmektedir. Bu yönde bkz. Y.12.HD., 22.03.1988, 5152/3440; Y.11.HD., 14.03.2002, 1320/2357; Y.11.HD., 1.2.2007, E. 2005/10892, K. 2007/1202 (KİP). Ayrıca TTK m. 105’in gerekçesinde, acentenin temsilci sıfatıyla hareket edeceğinin açıkça ifade edilmiş olmasının da acentenin “temsilci” olduğunun vurgulanması anlamına geldiği yönünde bkz. Kayıhan s. 197; Narbay/Uyumaz, s. 111. Karşı yönde bkz. Mustafa Çeker, Ticaret Hukuku Genel Esaslar, Karahan Kitabevi, Adana, 2014, s. 64.*

²² *Altay, s. 228; Kaya, s. 53, prg. 09. Sıfat kavramı hakkında ayrıntılı açıklamalar için bkz. Pekcanutez/Taş Korkmaz, s. 607 vd.; Serdar Kale, Medeni Yargılamada Taraf Ehliyeti, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2010. s. 22 vd.; Emel Hanağası, Davada Menfaat, Yetkin Yayınları, Ankara, 2009. s. 172 vd.; Levent Börü, “Medeni Usul Hukukunda Taraf Kavramı”, Legal Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi, C. 8, S. 21, 2012/1, s. 47 vd.*

²³ *Domaniç, s. 316; Çağa, s. 6, 16; Kalpsüz, s. 2, 8.*

²⁴ *Altay, s. 229; Türkel, s. 1107, 1108. Vekâlet ehliyetinin bir dava şartı olduğu yönünde bkz. Pekcanutez/Taş Korkmaz, s. 676 vd.*

²⁵ *Çağa, s. 17.*

şartları karşılamaktadır. Bu iki unsur, maddi hukuk karakterli olup, usul hukuku anlamında sığara değil, vekâlet ehliyetine işaret etmektedir.²⁶ Çünkü yukarıda da belirtildiği gibi, maddi hak sahipliği anlamındaki sıfat müvekkile ait olmakla, acentenin sahip olacağı sıfat burada ancak ve ancak kanundan doğan vekil sıfatı olacaktır.

2. Avukatın Tekel Hakkı Bağlamında Acentenin Temsil Yetkisi

1136 sayılı Avukatlık Kanunu, her türlü hukuki konu ve uyuşmazlığın adalet ve hakkaniyete uygun olarak çözümlenmesi ve hukuk kurallarının tam olarak uygulanmasını kolaylaştırmak için, vekil sıfatıyla sadece avukatların görev yapabileceğini belirtmekle, adeta savunma hakkı ile avukatları özdeşleştirmiştir.²⁷

Aslında hukukumuzda avukat yardımı şart değildir. Davanın maddi anlamda tarafı olan kişi, davasını bizzat kendisi açabilir ve dava takip işlemlerini yapabilir. Ancak kişi dilerse kendisini davada bir avukat ile temsil ettirebilir. İşte bu noktada Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesi ve 63. maddesi uyarınca, kişinin başvurabileceği temsilci ancak ve ancak bir avukat olmalıdır.

Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesine göre, kanun işlerinde ve hukuki meselelerde mütalaa vermek, mahkeme, hakem veya yargı yetkisini haiz bulunan diğer organlar huzurunda gerçek ve tüzel kişilere ait hakları dava etmek ve savunmak, adli işlemleri takip etmek, bu işlere ait bütün evrakı düzenlemek, yalnız baroda yazılı avukatlara aittir ve baroda yazılı avukatlar birinci fıkradakiler dışında kalan resmi dairelerdeki bütün işleri de takip edebilirler. Bu bağlamda, Türk Ticaret Kanunu m. 105, f.2 hükmüyle acenteye verilen müvekkili “*davada temsil etme yetkisinin*”, Avukatlık Kanunu m. 35 hükmü bakımından önemli bir istisna teşkil ettiğini söylemek mümkündür.²⁸

Avukatlık Kanununda her ne kadar avukatın tekel hakkı hüküm altına alınmış olsa da, hükmün son cümlesinde “*hukuk ve ceza muhakemeleri usulleri kanunları ile diğer kanun hükümleri saklıdır*” ifadesi yer almaktadır. İşte acentenin müvekkilini davada temsil etmesi de bu cümlede ifade edildiği gibi, kanunla getirilmiş bir istisnadır.

²⁶ Altay, s. 230.

²⁷ Semih Güner, “Avukatlıkta Tekel Hakkı”, *Hukuk Kurultayı 2004*, s. 5.

²⁸ Kaya, s. 77; Üçüncü, s. 977; A. Kaya, s. 56, prg 12; Altay, s. 229.

B. Acentenin Temsil Yetkisinin Kapsamı

Türk Ticaret Kanununda acentenin davada müvekkili temsil yetkisi “*acentenin yetkileri*” kenar başlığı altında düzenlenmektedir. Buna göre, acentenin müvekkiline izafeten davada yer alabilmesinin bir yetki olarak nitelendirildiği açıktır. Öğretide, bunun acente bakımından aynı zamanda bir yükümlülük niteliği taşıdığı da belirtilmektedir.²⁹ Bu yüzden özellikle müvekkil bakımından hak kaybının söz konusu olabileceği durumlarda, acente gerekiyorsa müvekkili adına derhal dava açma veya müvekkilini bilgilendirme gibi yükümlülükler altındadır.

Acente, genel olarak sözleşme uyarınca kendine bırakılan bölgede, müvekkilinin işlerini görmekle ve menfaatlerini korumakla yükümlüdür (TTK m. 109, f.1). Bu sebeple acente müvekkilini mahkemede temsil ederken de özenli davranmalıdır.

Acente, temsilci olarak yer aldığı davada kendisinden beklenen özeni göstermez ve bu nedenle müvekkilin menfaatleri korunmamış olursa, bundan dolayı müvekkile karşı sorumlu olur.³⁰

Müvekkil tacire izafeten acenteye açılmış bir davada, acenteye tebliğ edilen dava dilekçesi ayrıca müvekkil tacire de tebliğ edilmez. Öğretide müvekkile izafeten acenteye dava açılması ihtimalinde, pasif konumundan dolayı savunmaya muhtaç olan davalı müvekkilin, hukuki dinlenilme hakkının hayata geçirilmesinin önemi vurgulanmaktadır.³¹

Burada acente, müvekkilin menfaatlerini koruma yükümlülüğü kapsamında, açılan bu davayı müvekkiline bildirmelidir.³² Ancak burada sözü edilen bildirim, medeni usul hukukundan bildiğimiz ve HMK m. 61’de düzenlenen “*davanın ihbarı*” niteliğinde bir bildirim değildir.³³ HMK m. 61’de düzenlenen davanın ihbarı, üçüncü kişi konumundaki bir kişiye, tarafın yanında yer alarak kendisine yardım etmesi için davanın duyurulmasıdır. Ancak müvekkil üçüncü kişi konumunda değil, bizzat

²⁹ Altay, s. 240; A. Kaya, s. 51, prg. 06.

³⁰ Narbay/Uyumaz, s. 128; M. Kaya, s. 75; Cengiz, s. 152.

³¹ Türkel, s. 1108, 1109; Altay, s. 239. Altay, acentenin açıklama hakkını kullanmasına imkân tanınması, dikkate alınma hakkının ihlal edilmemesinin müvekkilin dinlenilme hakkının hayata geçirilmesi açısından yeterli olacağı görüşündedir. Ayrıca yazara göre, acentenin müvekkili yeterince bilgilendirmemesi sebebiyle müvekkilin menfaatlerinin zedelenmesi ihtimalinde bu, acente ile müvekkil arasındaki iç ilişkiyi ilgilendiren bir mesele olarak değerlendirilmez, s. 240.

³² Bu bildirim hukuk dinlenilme hakkı kapsamında taşıdığı önem bakımından bkz. Türkel, s. 1121.

³³ Umar, 231 vd.; Yılmaz, s. 606 vd. Ayrıca davanın ihbar edildiği tarafın kendisine rücu edilecek kişi olması bakımından bkz. Yılmaz, s. 613; Narbay/Uyumaz, s. 129.

davanın tarafı konumunda olduğundan HMK m. 61'deki davanın ihbarı acente ve müvekkil arasındaki bildirim yükümlülüğünün dayanağı değildir. Bunun sonucu olarak da müvekkil, HMK m. 64 gereği HMK m. 69, f.2'de³⁴ düzenlenen hükümlerden yararlanamayacaktır.³⁵

Acentenin davada temsil yetkisinin kapsamı belirlenirken, bu temsil yetkisinin özenli yerine getirilmesi gereğini yukarıda vurgulamıştık. Bunun sonucu olarak da acente tarafından müvekkil tacirin bilgilendirilmesi gerektiğine işaret etmiştik. Bu bilgilendirmenin; açılan davanın davacısı, dava konusu, davanın hukuki sebebi ve iddia edilen hususlar gibi dava ile ilgili temel noktaları kapsayacağını söylemek mümkündür.³⁶ Yani acentenin sadece böyle bir davanın açılmış olduğunu bildirmesi her zaman yeterli olmayabilir. Müvekkilin dava ile ilgili sonuca etkili olabilecek, temel konulardan haberdar edilmesi gerekir.

C. Acentenin Yer Alabileceği Hukuki Süreçler

Her ne kadar TTK m. 105, f.2, “dava” sözcüğünü kullanmış olsa da dava kelimesinin geniş anlamda tüm hukuki süreçleri kapsayacak şekilde anlaşılması gerektiği ifade edilmektedir³⁷. Buradan yola çıkarak, usul hukuku bağlamında dava olarak nitelendiremeyeceğimiz birtakım işleri de acentenin yer alabileceği süreçler olarak kabul edebilmemiz gerekir. Bunlara örnek olarak, ilamlı ya da ilamsız icra takiplerini, geçici hukuki koruma tedbiri taleplerini (ihtiyati haciz, ihtiyati tedbir) ya da delil tespiti gibi talepleri verebiliriz. Bu konuya ilişkin bir kararında Yargıtay; “*müvekkilini temsil eden acenteye karşı müvekkilinin borcunun ödenmesi için icra emri gönderilebileceği*” ifadesine yer vermiştir.³⁸

Acentenin müvekkili temsilen yer alabileceği hukuki süreçlerin neler olduğunu incelerken, icra takiplerini özel olarak ele almak gerekir.

³⁴ *İhbarın etkisi*

MADDE 64- (1) İhbar edilen davada verilen hükmün ihbar eden kişiye etkisi hakkında 69 uncu maddenin ikinci fıkrası hükmü kıyasen uygulanır.

Fer'i müdahalenin etkisi

MADDE 69- (1) Müdahilin de yer aldığı asıl davada hüküm, taraflar hakkında verilir.

(2) Fer'i müdahilin, tarafla rücu ilişkisinde, asıl davadaki uyumsuzluk hakkında yanlış karar verildiği iddiası dinlenilmez. Ancak, müdahil, zamanında ihbar yapılmadığı için davaya geç katıldığı veya yanında katıldığı tarafın iddia ve savunma imkânlarını kullanmasını engellediğini ya da kendisince bilinmeyen iddia ve savunma imkânlarının, tarafın ağır kusuru sebebiyle kullanılmadığını belirterek, yanında katıldığı tarafın yargılamayı hatalı yürüttüğünü ileri sürebilir.

³⁵ *Narbay/Uyumaz, s. 129.*

³⁶ *Narbay/Uyumaz, s. 130.*

³⁷ *Kayhan, s. 185; dn. 650; Daniş Akkan, s. 222; Narbay/Uyumaz, s. 109; Altay, s. 241; A. Kaya, s. 58, prg. 14.*

³⁸ *Y.12.HD., 6.11.2008, 15858/19443; aynı yönde bkz. Y.12.HD., 13.5.2008, 7474/10222 (KIP).*

Acentenin müvekkil adına icra takibi başlatmasında herhangi bir tereddüt yoktur. Ancak müvekkile izafeten acente aleyhine müşteri tarafından icra takibi başlatılması ihtimalinde problem ortaya çıkabilir. Çünkü icra takibinin amacı zaten doğrudan muhatabın malvarlığına ulaşmak ve malvarlığının paraya çevrilmesi yoluyla alacağı elde etmektir. Burada bir görüşe göre, icra takip işlemleri ancak takibin kesinleşeceği aşamaya kadar acenteye karşı yürütülebilmelidir.³⁹ Çünkü temsilci sıfatı dolayısıyla acentenin malvarlığı üzerinde icra işlemlerinin gerçekleştirilememesi gerekir. Kaldı ki TTK m. 105, f.3 açıkça alınan kararların acentelere uygulanamayacağını ifade etmektedir. Bu noktada, eğer acentenin elinde müvekkile ait olan ve haczedilebilir bir mal varsa yalnızca bunlarla sınırlı olmak üzere acenteye başvurulabileceği ileri sürülmektedir.⁴⁰ Ancak burada da kanaatimizce icra iflas hukuku anlamında, İİK m. 89'daki “*üçüncü kişideki alacakların haczi*”⁴¹ prosedürünün işletilmesi söz konusu olacaktır. Sonuç olarak başvuru malvarlığı aslında yine acentenin kendisine ait değildir. Dolayısıyla bunun bir istisna olduğunu söylemek doğru olmayacaktır.

İcra takiplerini ele aldıktan sonra, iflas takipleri bakımından da bir ayırım yapmak gerekecektir. Öncelikle belirtmek gerekir ki, icra takibinde olduğu gibi, acente müvekkili temsilen müşteri aleyhine iflas takibi başlatabilir veya iflas davası açabilir. Buna karşılık, müşterinin müvekkile izafeten, acenteye iflas takibi veya iflas davası yöneltmesinin mümkün olmaması gerektiği savunulmaktadır.⁴²

Acentenin temsil yetkisinin kapsamı ile ilgili olarak ele alınması gereken bir diğer konu da davada özel olarak yetki verilmesini gerektiren haller bakımından acentenin konumunun ne olduğudur. HMK m. 73'e göre genel kural, vekilin davada her türlü işlemi yapması ise de kanunların özel yetki verilmesini aradığı haller bunun istisnasını oluşturur. Buradaki vekil deyimi, kural olarak dava takibinde tekel hakkı sahibi olarak avukatları kapsasa da konumuz itibarıyla acente de vekil deyiminin kapsamındadır.⁴³ HMK'nın 74. maddesi, davaya vekâlette özel yetki verilmesi gereken halleri düzenlemektedir. Buna göre vekil, “*sulh*”, “*kabul*”, “*feragat*”,

³⁹ Altay, s. 241; M. Kaya, s. 77. Bu yönde bkz. Y.12.HD., 30.10.2000, 15485/16182 (KİP).

⁴⁰ Altay, s. 242.

⁴¹ Ülgen/Helvacı/Kendizelen/Kaya/Ertan, s. 636, prg. 1977. Haciz ihbarnameleri gönderilmek suretiyle üçüncü kişideki alacakların haczi prosedürü hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Cenk Akil, *Borçlunun Üçüncü Kişilerdeki Mal ve Alacaklarının Haczi*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2013, s. 15 vd.

⁴² Kaya, s. 77; Altay, s. 242; A. Kaya, s. 58, prg. 14a.

⁴³ Ayrıca yasal temsilci ve tereke mümessili gibi kimseler de bu kapsamdadır. Bkz. Yılmaz, s. 643.

“hâkimin reddi”, “davanın tamamını ıslah etme”, yemin teklif etme”, “yemini kabul, iade veya reddetme”, “başkasını tevkil etme”, “haczi kaldırma”, “müvekkilin iflasını isteme” gibi işlemleri⁴⁴ açıkça ve özel olarak yetki verilmemişse yapamayacaktır.⁴⁵

D. Acentenin Davada Müvekkili Temsil Yetkisinin Mutlaklığı

Acentenin davada müvekkili temsil etme yetkisi, davanın acente tarafından takip edilmesi bakımından mutlak değildir. Müvekkil tacir ile acentenin aracı bulunduğu müşteri arasındaki uyumsuzlukta, dava mutlaka acente aracılığıyla açılmak ve devam ettirilmek zorunda değildir. Müvekkil tacir, davayı bizzat kendisi de açabilir ve yürütebilir.⁴⁶ Başka bir ifadeyle, TTK'nin acenteye bu yetkiyi vermiş olması, müvekkil tacirin davaya kendisinin devam edemeyeceği anlamına gelmemektedir. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki, TTK'nin acenteye vermiş olduğu bu yetki, esasen kanundan doğan mutlak bir yetkidir. Ancak bu mutlaklık, müvekkil tacirin kendi taraf sıfatını elinden alacak mahiyette değildir.

Burada altı çizilmesi gereken bir konu, TTK m. 105, f.3 hükmünün karşıt anlamından çıkardığımız sonuçtur. Buna göre, hükmün zıt anlamından yerli tacirler bakımından, hükmün aksinin kararlaştırılabileceği sonucu çıkmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, acentenin müvekkili davada temsil yetkisinin aksi kararlaştırılmayacak bir yetki olmadığı anlaşılmaktadır.⁴⁷

⁴⁴ Davaya vekâlette özel yetki verilmesini gerektiren hâller

MADDE 74- (1) Açıkça yetki verilmemiş ise vekil; sulh olamaz, hâkimi reddedemez, davanın tamamını ıslah edemez, yemin teklif edemez, yemini kabul, iade veya reddedemez, başkasını tevkil edemez, haczi kaldıramaz, müvekkilinin iflasını isteyemez, tahkim ve hakem sözleşmesi yapamaz, konkordato veya sermaye şirketleri ve kooperatiflerin uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırılması teklifinde bulunamaz ve bunlara muvafakat veremez, alternatif uyumsuzluk çözüm yollarına başvuramaz, davadan veya kanun yollarından feragat edemez, karşı tarafı ibra ve davasını kabul edemez, yargılamanın iadesi yoluna gidemez, hâkimlerin fiilleri sebebiyle Devlet aleyhine tazminat davası açamaz, hangileri hakkında yetki verildiği açıklanmadıkça kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarla ilgili davaları açamaz ve takip edemez.

HMK m. 74'ye ve diğer kanunlarda (örneğin TBK m. 504'ye) sayılan özel yetki gerektiren istisnai durumlar sınırlı sayıda olmayıp, örnek olarak sayılmışlardır. Bu yönde bkz. Yılmaz, s. 651.

⁴⁵ Arkan, s. 218; A. Kaya, s. 58, prg. 15; Pekcanitez/ Taş Korkmaz, s. 678; Yılmaz, s. 643; Narbay/ Uyumaz, s. 111; M. Kaya, s. 78; Susuz, s. 5.

⁴⁶ Altay, s. 235; M. Kaya, s. 75; Narbay/Uyumaz, s. 111; A. Kaya, s. 51, prg. 06a.

⁴⁷ Bu düzenlemenin ciddi eksiklikler barındırdığı yönünde bkz. Altay, s. 236. Daniş Akkan ise, acentenin müvekkili davada temsil yetkisinin yerli tacirler bakımından bertaraf edilmesi hükmünü isabetli bulmamakta, bu hükmün acentenin davada müvekkilini temsil yetkisini zayıflatacağını ve bu yetkinin müvekkilin iradesine bağlı olacağını, bu düzenlemenin müşteri açısından da olumsuz sonuçlara yol açacağını belirtmektedir. Müşteri acentelik ilişkisini bilmediği için, açtığı dava husumet itirazıyla karşılaşabilecektir; Daniş Akkan, s. 228. Altay ise Daniş Akkan'ın temsil yetkisinin zayıflayacağı görüşüne katılmamaktadır. Yerli müvekkillerin davada temsil yetkisinin acentelik sözleşmesinde kaldırılabilmesine ilişkin ise, söz konusu sözleşme hükmünün ilanı, tescili veya müşterinin subjektif iyi niyetine dair (TTK m. 105) madde metninde herhangi bir hüküm olmadığını, bu nedenle yeni TTK'nin bu düzenlemesinin yetersiz bir düzenleme olduğunu ileri sürmektedir. Bu halde, müşterinin davada temsil yetkisinin kaldırıldığını nasıl öğreneceğinin TTK'da açıklığa kavuşturulmamasının

Buna göre, eski TTK'den (m. 119, f.3) farklı olarak getirilen bu düzenleme ile Türk tacirler adına acentelik yapılması halinde, acente aleyhine dava açılmayacağına kararlaştırılmasında sakınca görülmemiştir.⁴⁸

Acentenin mahkemede temsil yetkisinin mutlak olup olmaması, usul hukuku anlamında yetkili mahkemenin belirlenmesi bakımından da önem taşımaktadır. Öğretide acentenin bulunduğu yer mahkemesinin yetkisinin müvekkil tarafından tartışılmayacağı ifade edilmektedir.⁴⁹ Bunun anlamı, üçüncü kişinin müvekkile izafeten acentenin bulunduğu yerde dava açması olasılığında, müvekkil kendisi davayı takip etmek üzere acenteyi davadan el çektirmiş olsa bile, acentenin bulunduğu yer mahkemesinin bu davadaki yetkisinin kaldırılmamasıdır. Yani dava, acentenin bulunduğu yer mahkemesinde görülmeye devam edilecektir. Mahkemenin yetkisine ilişkin değerlendirmede bulunarak sonuca ulaşan bu görüşe genel itibariyle katılmakla birlikte, bir hususu ilave etmek isteriz. Burada bahsedilen yetki, mahkemelerin yer bakımından (coğrafi) yetkisidir. Medeni usul hukukunda yer bakımında yetki ise, en genel anlamda kesin yetki ve kesin olmayan yetki olarak ayrılmaktadır. Dolayısıyla acentenin bulunduğu yer mahkemesi bakımından “mutlak yetkili” ifadesi,⁵⁰ aslında “kesin yetkili” mahkemeyi ifade etmektedir.

III. Acentenin Davada Müvekkili Temsil Etmesiyle İlgili Bazı Özel Durumlar

A. Davada Acente ve Müvekkilin Birlikte Yer Alması

Müşterilerin uygulamada, açtıkları davalarda bir nevi muhatapsız kalmamak adına, davayı hem müvekkile hem de acenteye yönlendikleri görülmektedir. Böyle bir durumda acaba acente ve müvekkilin davada birlikte yer almaları mümkün olacak mıdır, bunun incelenmesi gerekir.

bir sorun olduğu yönünde bkz. Altay, s. 237, dn. 44. Devamında ise Altay, üç ayrı çözüm önerisi getirmektedir. Bunlardan ilki, temsil yetkisinin kaldırıldığına tescil ve ilanının zorunlu tutulmasıdır. İkinci öneri, hükümde, müşterinin subjektif iyi niyetinin aranması ve temsil yetkisinin kaldırıldığına bildiği veya bilecek durumda olduğunun müvekkilce ispatının beklenmesidir. Üçüncü öneri ise acentenin bu yetkisinin kaldırılması işleminin müşteriyi bağlaması için, müvekkille müşteri arasındaki sözleşmede bu hususun açıkça öngörülmesinin zorunlu tutulmasıdır. Altay bu üç alternatif çözüm yöntemini sunduktan sonra, en pratik olanının ilk öneri olduğunu belirtmektedir. bkz. Altay, s. 237, dn. 44, son prg. A. Kaya ise, acentenin dava açma yetkisinin kaldırılmasına yönelik iç ilişkideki bir mutabakatın, üçüncü kişinin asile izafeten açacağı dava üzerinde bir etkisi olmayacağını, üçüncü kişilerin acenteye karşı dava imkânının usuli emredici nitelikte bir hüküm olduğunu belirtmektedir, A. Kaya, s. 51, prg. 06a.

⁴⁸ Arkan, s. 217. Bu hususta usul hukuku açısından getirilen eleştiri için bkz. A. Kaya, s. 52, prg. 08.

⁴⁹ Altay, s.236. Narbay/Uyumaz, s. 112.

⁵⁰ Narbay/Uyumaz, s. 112.

Acentenin davada müvekkili temsil yetkisi esasen müşteriye kolaylık sağlamak için getirilmiş bir hükümdür. Müvekkilin kendisine ulaşmanın zor olacağı ihtimaline karşılık, müşteri davayı acentenin bulunduğu yerde acenteye karşı da açabilmektedir. Bu hükmün amacı düşünüldüğünde, davanın hem müvekkile hem de acenteye aynı anda açılmış olması doğru değildir. Bu durum, bir kişiye dava açarken, kişinin vekilliğini üstlenen avukatının da ayrıca davalı gösterilmesine benzemektedir. Avukatın davadaki ehliyeti, vekâlet ehliyetinden öteye geçemediği gibi, acentenin davadaki ehliyeti de aynı şekilde vekâlet ehliyetinden öteye geçemez. O nedenle, dava hem acenteye hem de müvekkile karşı, birlikte açıldığında, acente bakımından taraf sıfatının yokluğundan davanın reddedilmesi ve müvekkil bakımından davaya devam edilmesi gerekmektedir.⁵¹ Kanaatimizce acentenin vekil, müvekkilin ise asil olarak aynı anda davada yer almaları hükmün amacına uygun düşmez. Doğrudan müvekkilin davada taraf olarak varlığının sağlanması halinde, artık acentenin müvekkili temsil etmesinin gereği kalmayacaktır.

Mahkeme, önüne gelen uyuşmazlıkta tarafların ehliyetlerini re'sen göz önünde tutacaktır. Bu bakımdan mahkemece tarafların taraf sıfatına sahip olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir. Ancak dikkat edilmelidir ki, sıfat bir dava şartı değildir. Sıfat, bir itiraz olarak ileri sürülmelidir.⁵² Yalnız acentenin de müteselsil olarak müvekkile birlikte sorumlu olduğu halleri ayırık tutmak gerekir.⁵³

Acenteye yöneltilen bir davada müvekkilin davaya müdahale talebinde bulunmasının mümkün olup olmadığı da değerlendirilmelidir. Davaya müdahale, dava sonunda verilecek olan hükümden etkilenecek olan kişinin kendi yararını korumak için “tarafların yanında” davaya katılması anlamına gelmektedir.⁵⁴ Müvekkilin zaten aslında davada taraf sıfatına sahip olması ve acente tarafından temsil ediliyor olması sebebiyle, davaya müdahalesinin söz konusu olamaması gerekir.⁵⁵

⁵¹ Bu yönde bkz. Başbuğoğlu, s. 214; Altay, s. 233; A. Kaya, s. 53, prg. 09.

⁵² Pekcanitez/Taş Korkmaz, s. 612.

⁵³ Altay, s. 234; Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya/Ertan, s. 637, prg. 1979.

⁵⁴ Davaya müdahale ile ilgili bkz. Pekcanitez/Taş Korkmaz, s. 713 vd.

⁵⁵ Bu yönde Altay, s. 235; Daniş Akkan, s. 228.

B. Acentenin Tekel Hakkının Bulunduğu Yer veya Bölge İçinde Müvekkilin Doğrudan Üçüncü Kişilerle Sözleşme Yapması

Acenteye bırakılan yer veya bölge içinde müvekkilin doğrudan müşterilerle ilişki kurarak sözleşme yapması halinde, bu sözleşmeden kaynaklanan uyuşmazlıklarda acentenin yer alıp alamayacağı sorusu ortaya çıkar. Müşterinin müvekkile izafeten acenteye dava açabilmesi istisnai bir düzenlemeden kaynaklandığından bunu dar yorumlamak yerinde olacaktır. Bu nedenle acentenin bizzat yapılmasına aracılık etmediği veya bizzat yapmadığı sözleşmelerden doğan uyuşmazlıklarda müvekkilini mahkemede temsil etme yetkisinin bulunmayacağını kabul etmek gerekir.⁵⁶

TTK'nin 104. maddesine göre acente tekel hakkına sahipse, müvekkilin acenteye bırakılan bölgede doğrudan doğruya üçüncü kişilerle sözleşme yapması acentelik sözleşmesine aykırılık oluşturacaktır. Ayrıca acente bu sözleşmeyi kendisi yapmış ya da aracılık etmiş gibi ücrete de hak kazanacaktır⁵⁷. Ancak burada sorun, müvekkil tacirin bu şekilde sözleşme yapması durumunda, bu sözleşmelerden doğacak uyuşmazlıklarda müşterinin müvekkile izafeten acenteye dava açıp açamayacağı noktasındadır. Öğretide bu konuda farklı görüşler ileri sürülmektedir. *Kınacioğlu*, acentenin müvekkilin çıkarlarını her zaman koruyacağı ve gözeteceği ilkesinden yola çıkarak, müvekkil doğrudan sözleşme yapsa da, acenteye müvekkile izafeten dava açılabilceği görüşündedir⁵⁸. Buna karşın *Kalpsüz*, sözleşmenin acenteye bırakılan bölgede yapılmasının önemi olmadığını, çünkü kanun koyucunun sözleşmenin yapıldığı yere değil, ona aracılık eden veya yapan kişiye ağırlık verdiğini, bu nedenle *Kınacioğlu*'nun görüşüne katılmanın mümkün olmadığını belirtmektedir. Öğretide çoğunluk görüşünün de *Kalpsüz* ile aynı yönde olduğu görülmektedir.⁵⁹ *Daniş Akkan* ise, acentenin tekel hakkına haiz olmasına göre bir ayırım yaparak; tekel hakkının varlığı halinde, acentenin müvekkilinden komisyon isteme hakkına sahip olmasından yola çıkarak, acentenin müvekkili temsile yetkili olması gerektiğinin kabulünü, tekel hakkı yok ise temsile yetkili olmamasının kabulünü savunmaktadır.⁶⁰ *Narbay/Uyumaz* ise tüm bu görüşleri değerlendirdikten sonra, *Daniş*

⁵⁶ Bu yönde *Kalpsüz*, s. 5, 6; *M. Kaya*, s. 76; *Domaniç*, s. 360; *Arkan*, s. 218, *A. Kaya*, s. 52, prg. 08. Karşı yönde *Naci Kınacioğlu*, *Acente ve Acentelik Sözleşmesi*, Ankara, 1963, s. 78.

⁵⁷ *Narbay/Uyumaz*, s. 119; *Kayıhan*, s. 127, 131.

⁵⁸ *Kınacioğlu*, s. 78.

⁵⁹ *Kalpsüz*, s. 5, *Arkan*, s. 218; *A. Kaya*, s. 52, prg. 08. Aynı yönde *Poroy/Yasaman*, s. 247, prg. 282; *Kayıhan*, s. 190; *Altay*, s. 258.

⁶⁰ *Daniş Akkan*, s. 227.

Akkan'ın görüşünü paylaşmadığını belirterek, acentenin müvekkile izafeten davacı ya da davalı olabilmesinin istisnai bir hal olduğunu ve dar yorumlanması gerektiğini, bu nedenle de acenteye dava açılmaması gerektiği görüşünü benimsemektedir.⁶¹ Kanaatimizce burada, kanunun lafzından yola çıkmak sonuca ulaşmak için yeterlidir. Acentenin tekel hakkı olsa bile, bizzat yapmadığı veya aracılık etmediği bir sözleşme söz konusu olduğundan acentenin müvekkili temsilen dava edilememesi gerekir.

C. Müvekkil ile Müşteri Arasındaki Uyuşmazlıkta Acentenin Müvekkile İzafeten Yer Aldığının Belirtilmemesi

Acentenin aracılıkta bulunduğu veya bizzat akdettiği bir sözleşmeden doğan uyuşmazlık nedeniyle üçüncü kişi, acente aleyhine açtığı davada, acenteyi müvekkiline izafeten hasım gösterdiğini açıkça belirtmelidir.⁶² Yani, acenteye karşı müvekkiline izafeten dava açıldığı dava dilekçesinden anlaşılabilir. ⁶³ Çünkü acente, aslında müşteri ile ilişki kurarken üçüncü kişi adına ve hesabına hareket eder ve bunun sonucu olarak da sözleşmenin tüm sonuçları müvekkil üzerinde doğar. Dolayısıyla yapılan sözleşme ile aslında müvekkil hak sahibi olmakta ve borç altına girmektedir.

Domaniç, acentenin ancak müvekkil nam ve hesabına aracılık yapan bir vekil veya temsilci olduğunu belirtmekle, acenteyi tarif eden TTK hükmünün vekâlete yollama yapmasının da bunun kanıtladığını ifade etmiştir.⁶⁴ *Teoman* da sözleşmeyi bizzat acentenin yaptığı hallerde dahi, sözleşmenin tüm sonuçlarının müvekkil üzerinde doğduğu, yapılan sözleşme nedeniyle müvekkil hak sahibi olup borç altına girdiği için davanın da kural olarak ve sadece ona açılması gerektiği görüşündedir.⁶⁵ Benzer şekilde *Yasaman*, acenteye karşı dava açılan hallerde acentenin

⁶¹ *Narbay/Uyumaz*, s.121, 122. Ayrıca, acente uyuşmazlığın dayanağı olan sözleşmeyi bizzat yapmamış ve bu sözleşmeye aracılık etmemiş olmakla birlikte, sonradan ifa veya sözleşmenin sona erdirilmesi aşamalarında müvekkil ile müşteri arasındaki ilişkiye katılmış olsa bile, acentenin müvekkili mahkemede temsil yetkisi yine de bulunmamaktadır. Bu yönde bkz. *Altay*, s. 256; *Narbay/Uyumaz*, s.121. *Altay* burada, TTK m. 105'deki aracılıkta bulunmak ve sözleşme yapmak ibarelerinin bilinçli olarak kullanıldığını ve bunların sözleşmenin müzakere edilmesi, yapılması aşamalarını ifade ettiğini; buna karşılık sözleşmenin kurulmasından sonraki aşamaları kapsamadığını belirtmektedir.

⁶² *Arkan*, s. .219; *Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya/Ertan*, s. 636, prg. 1976; *A. Kaya*, s. 55, prg. 10; *Kayıhan*, s. 192; *Narbay/Uyumaz*, s. 112; Bu yönde bkz. *Y.11.HD.*, 2.7.1986, 3832/4126 (KİP). Ancak konusu suç teşkil eden eylemler için acenteye karşı da doğrudan dava açılması mümkündür. *Yargıtay*'ın bir kararında gümrükte el konulan ürünlerin sahte ve taklit olduğu ileri sürülmüş ve kararda bunun acentenin de bizzat sorumlu olduğu bir hal olduğu vurgulanmıştır. Bkz. *Y.11.HD.*, 11.11.2003, 4347/10776 (KİP).

⁶³ *Narbay/Uyumaz*, s. 112.

⁶⁴ *Domaniç*, s. 316; *Kayıhan*, s. 197.

⁶⁵ *Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya/Ertan*, s. 636, prg. 1976.

vekil sıfatıyla davada yer aldığını ve konumunun vekâlet ehliyetine ilişkin hükümlere göre belirleneceğini ifade etmektedir.⁶⁶ Buna karşılık *Danış Akkan*, acentenin hem aktif hem de pasif husumet ehliyetine sahip olduğu görüşündedir.⁶⁷ *Narbay/Uyumaz* ise acentenin husumet ehliyetine sahip olmadığını belirterek bu görüşe karşı çıkmaktadır.⁶⁸ Kanaatimizce de burada acentenin husumet ehliyetine sahip olduğunu söylemek doğru olmayacaktır. Zira usul hukuku açısından, taraf sıfatına dava konusu edilen hukuki ilişkide hak sahibi olan kimse sahiptir. Ancak acentenin bu anlamda bir hak sahipliği yoktur.

Yargıtay bu konuya ilişkin bir kararında şöyle karar vermiştir:

“Mahkemece yukarıda özetlendiği gibi davanın acenta aleyhine açıldığından bahisle pasif husumet yokluğu nedeniyle reddine karar verilmiştir. Ancak her ne kadar dava dilekçesinde davalı olarak M... A.Ş. gösterilmişse de dilekçe metninin 3. paragrafında taşımanın dava dışı M... Company Shipping Agency tarafından yapıp davalının onun acentesi sıfatıyla hareket ettiği açıklanmıştır. Bu durumda davanın M... Company Shipping Agency'ye izafeten M... A.Ş. aleyhine açıldığı kabul edilmek suretiyle, işin esasına girip sonucuna göre karar vermek gerekirken yazılı gerekçeyle davanın reddi doğru görülmemiş, davacı vekilinin temyiz itirazının kabulü ile hükmün mümeyyiz davacı yararına bozulmasına karar vermek gerekmiştir.”⁶⁹

Görüldüğü gibi, Yargıtay da husumeti müvekkile yöneltmek gerektiğini belirtmekle birlikte, acentenin temsilci sıfatına sahip olduğunu vurgulamaktadır. Ancak kararda görüldüğü gibi, dava açılırken, acenteye izafeten dava açıldığının açıkça ifade edilmesinde yarar vardır. Aksi halde davanın reddedilmesi tehlikesi doğabilir. Nitekim kararda da ilk derece mahkemesi davayı bu gerekçeyle reddetmiştir. Ancak Yargıtay, dava dilekçesinden acentenin temsilci olarak muhatap alındığının anlaşılmasını yeterli görmüştür.

D. Dava Sonucunun Müvekkil Üzerinde Doğması

Acentenin müvekkile izafeten yer aldığı davada verilen hüküm sonucunun, kimin üzerinde infaz edileceği de önemli bir konudur. Acentenin davadaki

⁶⁶ *Poroy/Yasaman*, s. 246, 247.

⁶⁷ *Danış Akkan*, s. 220.

⁶⁸ *Narbay/Uyumaz*, s.114.

⁶⁹ *Y.11.HD.*, 03.04.2014, E. 2013/17336, K. 2014/6591 (KİP).

temsil yetkisinden kaynaklanan özel durumu gereği, dava sonuçları acentenin değil, temsil edilen müvekkilin üzerinde doğmaktadır. Bunun hukuki dayanağı da aslında yukarıda açıklanan, acentenin davada maddi anlamda hak sahibi konumunda bulunmaması, yani taraf sıfatına sahip olmamasıdır. Acentenin bu konumu nedeniyle, zaten maddi hukuk anlamında hak sahibi ve borçlu konumunda olan müvekkil, dava sonuçlarının üzerinde doğacağı kişi olacaktır.⁷⁰

Yargıtay önceleri uzun süre sıfatın acenteye ait olduğu yönünde kararlar verse de,⁷¹ öğretide bu yönde kararlarının eleştirilmesi üzerine,⁷² sonradan acentenin davada müvekkile izafeten yer aldığını ve yargılama sonucunda mahkeme ilamının sonuçlarını doğrudan doğruya müvekkil üzerinde doğuracağını yerleşik içtihat haline getirmiştir.⁷³

Yukarıda açıklanan hususlar, aslında yeni Türk Ticaret Kanunu'nun kabul edilmesinden önceki dönem bakımından önemli tartışmalardır. Ancak yeni TTK m. 105, f.3'te açıkça, alınan kararların acentelere uygulanamayacağı düzenlenmiştir. Yine de yeni TTK'nin kabul edilmesinden önce yaşanan tartışmalar, burada kısaca aktarılmıştır. Yeni TTK'nin açık hükmü karşısında, acentenin temsilci sıfatını da tereddütsüz kabul ettikten sonra, sonuçların acente üzerinde doğacağını söylemek kanaatimizce artık mümkün olmamalıdır.

Yargıtay konuyla ilgili bir kararında bu durumu şöyle ifade etmiştir:

“Kural olarak, TTK.nin 119/2 nci maddesi hükmüne göre, acentenin aracılıktabulunduğuveyaakdettiği sözleşmelerdenoğanuyuşmazlıklardan dolayı acenteye karşı doğrudan dava açılmaz, icra takibi yapılamaz.

Ancak, acentenin kişisel kusurunun ispatlanması veya ana yasal kurala getirilen açık istisnai düzenleme hallerinde doğrudan acentenin sorumluluğuna gidilebilir.”⁷⁴

⁷⁰ Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya/Ertan, s. 637, prg. 1978. Altay aksini kabul etmenin, acentenin hukuki konumu bağlamında maddi hukukun vardığı sonuçla usul hukukunun vardığı sonucu birbiriyile çelişmesi sonucunu doğuracağını belirtmektedir. Bkz. Altay, s. 231. Bu çelişkiyi göz önüne almayarak acentenin taraf sıfatına sahip olduğunu savunan Kınacıoğlu, s. 78; aynı yönde Başbuğoğlu, s. 224.

⁷¹ “...bizzat acente sıfatıyla imzalamış bulunmasına ayrıca, dosya kapsamından yabancı donatanın Türkiye’de merkez veya şubesinin bulunmadığının anlaşılmasına ve ... acente olarak sorumlu tutulması icap ettiğine göre...” , Y.11.HD., 8.6.1882, 2235/2756; Y.11.HD., 24.02.1984, 863/994; Y.11.HD., 14.6.1982, 2936/2830 (KİP).

⁷² Eleştiriler için Bkz. Kalpsüz, s. 10; Çağa, s. 12.

⁷³ Y.HGK., 14.02.1986, E. 1984/11-582, K. 1986/135 (KİP). Ayrıca bkz. Altay, s. 232.

⁷⁴ Y.11.HD., 01.02.2007, E.2005/10892, K.2007/1202 (KİP).

Buna göre acentenin temsilci sıfatından dolayı davada taraf olmadığını ve dava sonuçlarının acente üzerinde doğmayacağını söylesek de acentenin müvekkil ile birlikte sorumluluğunun olduğu durumları ayırık tutmak gerekecektir. Yargıtay da kararında aslında bu hususun araştırılması gerektiğine işaret etmektedir.

E. Acentenin Yetkisizliği ve Sona Erme Hallerinin Temsil Yetkisine Etkileri

1. Acentenin Yetkisizliğinin Etkileri

Acentenin yetkisizliği temelde iki halde söz konusu olabilmektedir. Bu haller; acentenin sözleşme yapmaya yetkili olmamasına rağmen müvekkil adına sözleşme yapması ve yetkisi mevcut olmakla birlikte bu yetkisini aşmak itibariyle (örneğin konu bakımından) sözleşme yapması halleridir. İşte bu hallerden biri söz konusu olduğunda, acentenin müvekkile izafeten davada yer alıp alamayacağını değerlendirmek gerekir.

TTK m. 108'e göre, müvekkil kendisi adına işlem yapıldığını öğrendiğinde sözleşme ile bağlı kalma iradesini özellikle bildirmesi halinde, sözleşme ile bağlı olur; aksi halde acente sözleşmeden kendisi sorumlu olacaktır. Eski TTK m. 122 hükmü ise tam tersini düzenlemekteydi. Müvekkil, sözleşme yapıldığını öğrendikten sonra sözleşme ile bağlı olmadığını bildirmediğinde, bağlı sayılmaktaydı.⁷⁵

Müvekkilin yetkisiz acentenin sözleşme yaptığını öğrendikten sonra bir beyanda bulunup bulunmaması aslında acentenin davada temsil yetkisine sahip olup olmaması bakımından önem taşımaktadır. Çünkü acentenin ve müvekkilin o sözleşmeden doğan uyuşmazlıktan dolayı açılacak davadaki konumu aslında bu beyana bağlıdır. Şöyle ki, müvekkil sözleşme ile bağlı kalma iradesini bildirirse, zaten kendisi davada asil olacak, dolayısıyla acente de davada temsil ehliyetine sahip olacaktır. Ancak müvekkil sözleşme ile bağlı olma iradesini bildirmezse, bu durumda TTK m. 108 uyarınca acente sözleşmeden bizzat sorumlu olacağı için, davada temsilci olarak değil, bizzat taraf olarak yer alması gerekecektir.⁷⁶

⁷⁵ Bahtiyar, Mehmet. "Yeni TTK'nin Acentelik Konusunda Getirdikleri", *Makalelerim III*, Beta Yayınevi, İstanbul, 2014, s. 199.

⁷⁶ Bu yönde Bkz. Altay, s. 259; A. Kaya, s. 53, prg. 08b.

2. Sona Ermenin Etkileri

Müvekkilin sözleşme yapmasına aracılık eden veya sözleşmeyi bizzat yapan acentenin acentelik sıfatının sona ermesi halinde temsil yetkisinin akıbetinin ne olacağı da bir sorun olarak karşımıza çıkar. Burada bir problem de bu sona ermenin, söz gelimi müvekkile izafeten acenteye açılmış bir dava devam ederken gerçekleşmesidir.

Acentenin temsil yetkisinin sona ermesi, temsil yetkisinin geri alınması, temsil yetkisinin sınırlandırılması ve acentelik sözleşmesinin sona ermesi olmak üzere üç şekilde gerçekleşir.⁷⁷

TTK m. 105 hükmünde, bu konuya ilişkin herhangi bir düzenleme yoktur. Burada acentenin müvekkilin menfaatlerini koruma yükümlülüğünün acentelik sözleşmesi sona erdikten sonra da bir müddet devam edeceğini söylediğimizde, bunun acente ile müvekkilin arasındaki ilişkilerin bozulmuş olması ihtimalini de düşünerek yorumlanması gerekir. Çünkü artık acentenin müvekkili davada temsil etmesi müvekkil bakımından sakıncalı olabilecektir.⁷⁸ Diğer yandan, acente ile muhatap olan ve belki de yerleşim yerine yakın olması sebebiyle tercih ettiği acentenin bulunduğu yerde dava açma avantajını kullanmak isteyen müşterinin, acentenin temsil yetkisinin sona erdiğini söylediğimizde mağduriyeti de söz konusu olabilecektir.⁷⁹

Kanaatimizce, acentelik sıfatı dava açılmadan önce sona ermişse, artık o davada acentenin temsil yetkisinin varlığından bahsedememek gerekir. Çünkü acentenin müvekkili davada temsil edebilmesi için acentelik sıfatının sözleşme yapıldığı sırada mevcut olması aranmaktadır.

Sonuç

Acentenin müvekkilini davada temsil etmesi acenteye tanınmış olan bir yetkidir. Türk Ticaret Kanunu'nun 105. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan bu düzenleme, acenteye usul hukuku açısından istisnai bir konum

⁷⁷ Üçüncü, s. 986; Daniş Akkan, s. 100.

⁷⁸ Altay, s. 260.

⁷⁹ Altay, s. 261; Üçüncü, s. 987. Altay, iki ihtimalde de (acentenin temsil yetkisinin devam etmesinin kabul edilmesi ya da edilmemesi) doyurucu bir sonuca ulaşamadığını belirtmekle, müşterinin davayı, acentenin bulunduğu yerdeki mahkemede doğrudan doğruya müvekkile açabilmesini çözüm olarak önermektedir. Ayrıca bu çözüm sırf müşterinin dava açmasını önlemek amacıyla acentelik sözleşmesinin sona erdirilmesi olasılığında müşterinin uğrayabileceği mağduriyeti de giderebilecektir. Ayrıntılı bilgi için Bkz. Altay, s. 262.

sunmaktadır. Kural olarak bir davada konu edilen hakkın maddi anlamda sahibi kim ise onun davada yer alması gerekir. Ancak hukukumuzda şekli taraf teorisinin benimsenmiş olmasının da bir sonucu olarak, acentenin davada müvekkilini temsilen yer alması söz konusu olmaktadır. Bu çalışmada mümkün olduğunca bu temsil yetkisi ele alınmaya çalışılmıştır.

Acentenin davada temsil yetkisi ile ilgili ilk önemli nokta, kanundan kaynaklanan bu yetkinin kullanılması için bazı şartların yerine getirilmesi gerektiğidir. Bu çalışmada ortaya koymaya çalıştığımız gibi, öncelikle acentelik sıfatının ve buna bağlı olarak acente ile müvekkil arasında kurulmuş bir acentelik sözleşmesinin varlığı gereklidir. İkinci olarak ise acentenin müvekkile izafeten yer alacağı uyumsuzluğun acentenin de en azından aracılık ettiği bir sözleşmeden doğmuş olması gerekir. Çalışmada değinildiği gibi, aracı acenteye müvekkiline izafeten davada yer alma gibi önemli bir yetkinin verilmesi öğretilerde eleştirilmektedir. Ancak kanun, açıkça aracılık eden acentenin de müvekkil adına dava açabileceğini ve kendisine de aynı sıfatla dava açılabilmesini düzenlemiştir. Kaldı ki, hükmün *ratio legis* incelendiğinde, müşterinin husumetini yöneltmek için muhatap bulmakta karşılaşılabilecek zorlukların önüne geçmenin amaçlandığı görülmektedir.

TTK m. 105, f. 2 hükmü, esasında hem maddi hukuk, hem de usul hukuku ile ilgili olmak üzere iki önemli istisnayı barındırmaktadır. Bunlardan ilki, özel yetki verilmeksizin vekil sıfatıyla dava açılmaması (TTK m. 504, f.3) kuralıdır. İkincisi ise davada temsilci sıfatıyla yer alabilmenin kanun gereği sadece avukatlara tanınmış bir hak ve yetki olmasıdır (Av. K. m. 35). Söz konusu istisnai niteliğinden dolayı, acenteye tanınan bu temsil yetkisi çeşitli soru işaretlerine sebep olmuştur. Çünkü özellikle acentenin davadaki hukuki konumlandırmasının yapılması kolay olmamaktadır. Uygulamada ve bazı yargı kararlarında hatalı olarak acentenin davanın tarafı olduğu vurgulanmaktadır. Ancak acentenin davadaki hukuki konumu hakkında tereddütlerin oluşmasını da normal karşılamak gerekir. Çünkü usul hukuku anlamında taraf kavramı son derece teknik ve anlaşılması zor bir konudur. Acentenin temsil yetkisinin istisnai niteliği de düşünüldüğünde, bir sonuca varmak kolay olmamaktadır.

Meselenin çözümünde temel çıkış noktasının, her şeyden önce TTK m. 105 hükmünün kendisi olduğunu söylemek gerekir. Zira hükümde açıkça; acentenin müvekkili adına dava açabileceği ve kendisine de “*aynı sıfatla*” (vekil sıfatı) dava açılabilmesi ifade edilmektedir. Buradaki aynı sıfatla ifadesi, tesadüfen kullanılmış bir ifade değildir. Bu ifade, acentenin temsilci sıfatını vurgulamaktadır. Ayrıca hükmün devamında da yine açıkça, alınan kararların acentelere uygulanamayacağı belirtilerek acentenin davanın tarafı olmadığı bir kez daha ortaya konulmaktadır. Bu konuda içtihatlar yol gösterici olacaktır. Ortaya çıkan tereddütler bakımından, özellikle dava konusu edilerek hâkim önüne gelen uyuşmazlıklarda, hâkimlerin usul hukuku kavramlarını titizlikle tatbik etmesi gerekmektedir. Özellikle Yargıtay’ın tereddüt edilen hususlara açıklık getiren ve kavramları yerinde kullandığı kararları bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kaynakça

- [1] Akil, Cenk. Borçlunun Üçüncü Kişilerdeki Mal ve Alacaklarının Haczi, Yetkin Yayınları, Ankara, 2013.
- [2] Altay, Sıtkı Anlam. “Acentenin Müvekkilini Davada Temsil Etmesi”, Fırat Öztan’a Armağan, Cilt 1, s. 223-273, Ankara 2010.
- [3] Arkan, Sabih. Ticari İşletme Hukuku, Yirmi Dördüncü Baskı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 2018.
- [4] Bahtiyar, Mehmet. “Yeni TTK’nin Acentelik Konusunda Getirdikleri”, Makalelerim III, Beta Yayınevi, İstanbul, 2014.
- [5] Başbuğoğlu, Tarık. Uygulamalı Türk Ticaret Kanunu, Cilt I, Ankara, 1988.
- [6] Börü, Levent. “Medeni Usul Hukukunda Taraf Kavramı”, Legal Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi, 8(21): 43-59, 2012/1.
- [7] Cengiz, Ali. “Acente Kavramı ve Acentelik Sözleşmesinden Doğan Hak ve Borçları”. Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, 1(2): 140-165, 2011.
- [8] Çağa, Tahir. “Acenteler Aleyhine Müvekkillerine İzafeten Açılan Davalarda Sadır Olan İlamların İcrası”, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, s. 1-22, Ankara, 1984.

- [9] Çeker, Mustafa. Ticaret Hukuku Genel Esaslar, Karahan Kitabevi, Adana, 2014.
- [10] Daniş Akkan, Çiğdem. “Acentenin Müvekkili Mahkemede Temsil Etme Yetkisi”, Batider, 24(4): 219-236, 2008.
- [11] Domaniç, Hayri. Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Cilt I, İstanbul, 1988.
- [12] Güner, Semih. “Avukatlıkta Tekel Hakkı”, Hukuk Kurultayı, s. 137-155, 2004.
- [13] Hanağası, Emel. Davada Menfaat, Yetkin Yayınları, Ankara, 2009.
- [14] İnceoğlu, M. Murat. Borçlar Hukukunda Doğrudan Temsil, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2009.
- [15] Kale, Serdar. Medeni Yargılamada Taraf Ehliyeti, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2010.
- [16] Kalpsüz, Turgut. “Müvekkillerine İzafen Acentelere Karşı Dava Açılması ve Takip Yapılması”, Batider, 7(1): 1-11, 1983.
- [17] Kaya, Arslan. Türk Ticaret Kanunu Şerhi-Birinci Kitap-Ticari İşletme-Acentelik, İkinci Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2016.
- [18] Kaya, Mustafa İsmail. Acentelik Hukuku, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014.
- [19] Kayıhan, Şaban: Türk Ticaret Kanunu ve Türk Borçlar Kanunu Işığında Türk Hukukunda Acentelik Sözleşmesi, Beşinci Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2018.
- [20] Kınacıoğlu, Naci. Acente ve Acentelik Sözleşmesi, Ankara, 1963.
- [21] Narbay, Şafak., Uyumaz, Murat. “Acentenin Müvekkili Mahkemede Temsil Yetkisi”. Legal Hukuk Dergisi, 11(121): 101-143, 2013.
- [22] Ülgen, Hüseyin., Helvacı, Mehmet., Kendigelen, Abuzer., Kaya, Arslan., Ertan, Nomer, Füsün. Ticari İşletme Hukuku, Dördüncü Basıdan Beşinci (tıpkı) bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2015.

[23] Pekcanıtez, Hakan., Taş Korkmaz, Hülya., Pekcanıtez Usul Medeni Usul Hukuku, On Beşinci Bası, Yetkin Yayınları, Ankara, 2017.

[24] Poroy, Reha., Yasaman, Hamdi. Ticari İşletme Hukuku, On Yedinci Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2018.

[25] Susuz, Kağan. “Acentenin Tacir Adına Dava Açma ve Tacire Karşı Açılan Davalarda Taciri Temsil Yetkisi”,www.e-akademi.org, (Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi), Sayı: 110, s. 1-11, Nisan 2011.

[26] Türkel, Doğuş Taylan. “Müvekkile İzaften Acenteye Karşı Açılan Davalarda Hukuki Dinlenilme Hakkıyla Bağlantılı Sorunlar”, Prof. Dr. Haluk Konuralp’e Armağan, Cilt I, s. 1105-1122, Yetkin Yayınları, Ankara, 2009.

[27] Umar, Bilge. Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, İkinci Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2014.

[28] Üçüncü, S. Hilal. “Acentenin Temsil Yetkisinin Usul Hukuku Kapsamında Değerlendirilmesi”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 17(1-2): 961-996, 2013.

[29] Yılmaz, Ejder. Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Üçüncü Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2017.